

САМООЦЕНКА, АСЕРТИВНОСТ И ЧУВСТВО ЗА ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ ОБЩНОСТ ПРИ ЛИЦА СЪС СЛУХОВИ НАРУШЕНИЯ

Росица Г. Недева

Резюме:

Постановка на проблеми: При оценката на развитието на деца със слухови нарушения е необходимо да се обхванат повече аспекти по отношение на адаптацията на личността и нейната социализация. Важно е да се установи вида и спецификата на трудностите, които тези деца срещат. Това дава опорни точки и ориентиращ план как тези трудности, за да могат да бъдат преодоляни по възможно най-ефикасен начин.

Цел на изследването: Целта на настоящото изследване е да се направи анализ на самооценката на деца със слухови увреждания и техни връстници с типично развитие, както и на проявите на асертивност и усещането за принадлежност към общност.

Методи: Методът на изследване включва специално създадена за нуждите на изследването рейтингова скала

Резултати: Установени са статистически значими различия между изследваните групи по отношение определените характеристик и показатели.

Заключение: Децата със слухови нарушения имат усещането, че живеят в затворена общност. Тяхната самооценка като цяло не е особено окуражаваща и те не демонстрират и проявяват асертивност в такава степен така както техните връстници без комуникативни нарушения.

Ключови думи: анакузис, хипакузис, самооценка, асертивност, усещане за принадлежност към група.

SELF-ESTEEM, ASSERTIVITY AND AWARENESS OF BELONGINGNESS TO COMMUNION IN CHILDREN WITH HEARING DISORDERS

Rositca Nedeva

Abstract:

Background; All aspects of the development of children with hearing disorders have to be evaluated. It is needed as a precondition to be known and as an attempt to clarify what kind of difficulties and problems these children have and how the specialists could be able to be as useful as possible and to help them to overcome these obstacles..

Aims: The purpose of the current study is to examine the self-esteem of a group of children with hearing disorders and their ability to be assertive including also their awareness of belongingness to a communion.

Methods: Researching methods includes a specially created rating scale.

Results: There are statistically significant differences between the examined groups referring to these particularities.

Conclusion: Children with hearing disorders have impressions that they live in a close community. Their self-esteem is not encouraging enough and they also are not so assertive as their normally developing age-mates.

KEYWORDS: hearing disorders, deafness, self-esteem, assertivity, sense to belongness.

Когато лицата с увреден слух изпитват затруднения в процеса на обмяна на различни послания с другите, е логично да се предположи, че това би оказало отражение върху тяхната самооценка, върху тяхната увереност и върху усещането им доколко се чувстват приети и принадлежащи в дадена общност. Самооценката в голяма степен се основава на принципа на така нареченото социално огледало т.е. тя се определя от отношението на другите към лицето, формиращо самооценката. От друга страна самооценката неизбежно влияе върху асертивността, която включва чувство на увереност в самия себе си и придава убедителност на извършваните актове. Самооценката и асертивността в голяма степен могат да зависят от общността, в която индивидът се развива, от въздействията на тази общност върху него, но също и от това доколко индивидът се идентифицира с нормите и качествата на тази общност. В тази връзка могат да се констатират несъответствия и дори противоречия, когато става дума за

самооценката, асертивността и чувството за принадлежност към общност при лица със слухови увреждания, породени от затруднената обратна връзка и начинът, по който другите хора без нарушения реагират на тези трудности и бариери в комуникацията с тях.

Според И.Буров „като причина за регистрацията на противоречие може да се определи непълното познаване и разбиране на механизмите, по които протича изследваният процес или на структурите, които той генерира. В такъв случай съществува риск от отъждествяване на частното с общото, отъждествяване на проявеното със същността, отъждествяване на следствието с причината.“ (Буров 2018:13). Ето защо всъщност може да се получи така, че на базата на реакциите в общността и липсата на достатъчно социални допирни точки с лицата със слухови увреждания, да бъде направена неправилна преценка относно тяхната самоактуализация, включваща Аз-концепцията (Аз-образа), асертивността и приспособимостта към средата и съответната общност. В настоящото изследване се прави опит обективно да се оценят тези параметри на развитието като се избегне изместване на фокуса върху дефицитите в модалността и негативните последици от тях върху формирането на личността. За целта източник на резултатите, получени по съответните параметри, които са представени по-долу, са специалисти, които имат цялостен и задълбочен подход и поглед върху психичното, когнитивното и езиковото развитие на лица със слухови нарушения и тяхното функциониране и адаптация в социалната среда.

Равнището на когнитивното, социалното и езиковото развитие рефлектира върху самооценката, асертивността и адаптивността към средата и както отбелязва Петков, тук са особено важни „миналия опит на децата, техните интенции, интеракциите, в които участват, както и тяхната инициатива и активност.“ (Петков 2011:349). Възможно е обаче да се получи така, че слуховото увреждане да окаже възпрепятстващи ефекти именно върху тези условия, качества и процеси и това съответно да повлияе самооценката, асертивността и усещането за социална приобщеност. Ето защо в настоящото изследване се прави опит тези ефекти и връзките им с изследваните показатели да се проследят с произтичащите от тях характеристики в развитието на децата с увреден слух.

ПРОГРАМА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Обект на изследването:

Обект на изследване е взаимовръзката между психични и социални фактори и нейното отражение върху личностното развитие на деца с увреден слух.

Предмет на изследването.

Предмет на изследване е отражението на слуховите дефицити върху самооценката, асертивността и усещането за принадлежност към общност при деца с увреден слух.

Контингент на изследване.

Контингент на изследване са 30 ученици, половината от които са увреден слух и съставят експерименталната група, докато останалите 15 са с типично развитие и са контролна група в изследването.

Цел на изследването.

Целта на изследването е да се направи съпоставка между самооценката, качеството асертивност и усещането за принадлежност и интегрираност към общност при деца със слухови нарушения и при деца с типично развитие.

Хипотези на изследването.

Хипотеза 1. Допускаме, че при децата с увреден слух се наблюдава по-ниска самооценка в сравнение със самооценката на деца с типично развитие.

Хипотеза 2. Допускаме, че при децата с увреден слух се наблюдава по-слабо изразена асертивност в сравнение с децата с типично развитие.

Хипотеза 3. Допускаме, че при децата с увреден слух е развито усещане за принадлежност към затворена, а не към отворена общност поради наличието на бариери в комуникацията.

Изследвани променливи величини.

В изследването са заложили определени величини и показатели, за да могат да бъдат проследени евентуални закономерности и зависимости между тях. Те се обособени в две групи – интервални променливи величини и номинални променливи величини. Формулирани са съобразно целта, обекта и предмета на изследването и са ориентирани към проверката на хипотезите.

Интервални променливи величини.

- Самооценка
- Асертивност
- Усещане за принадлежност към общност

Номинални величини

В изследването са заложили номинални величини по два критерия: наличие на слухово нарушение и пол.

Обработка на резултатите.

Обработката на резултатите от изследването е извършена чрез статическа програма SPSS 17. Представена е дескриптивна статистика и проверка на хипотезите ANOVA, както и верификация на съгласуваността и достоверността на изследваните величини чрез изчисляване на алфа на Кронбах.

Методи и материали на изследването:

Използвана е рейтингова скала за нуждите и целта на изследването.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

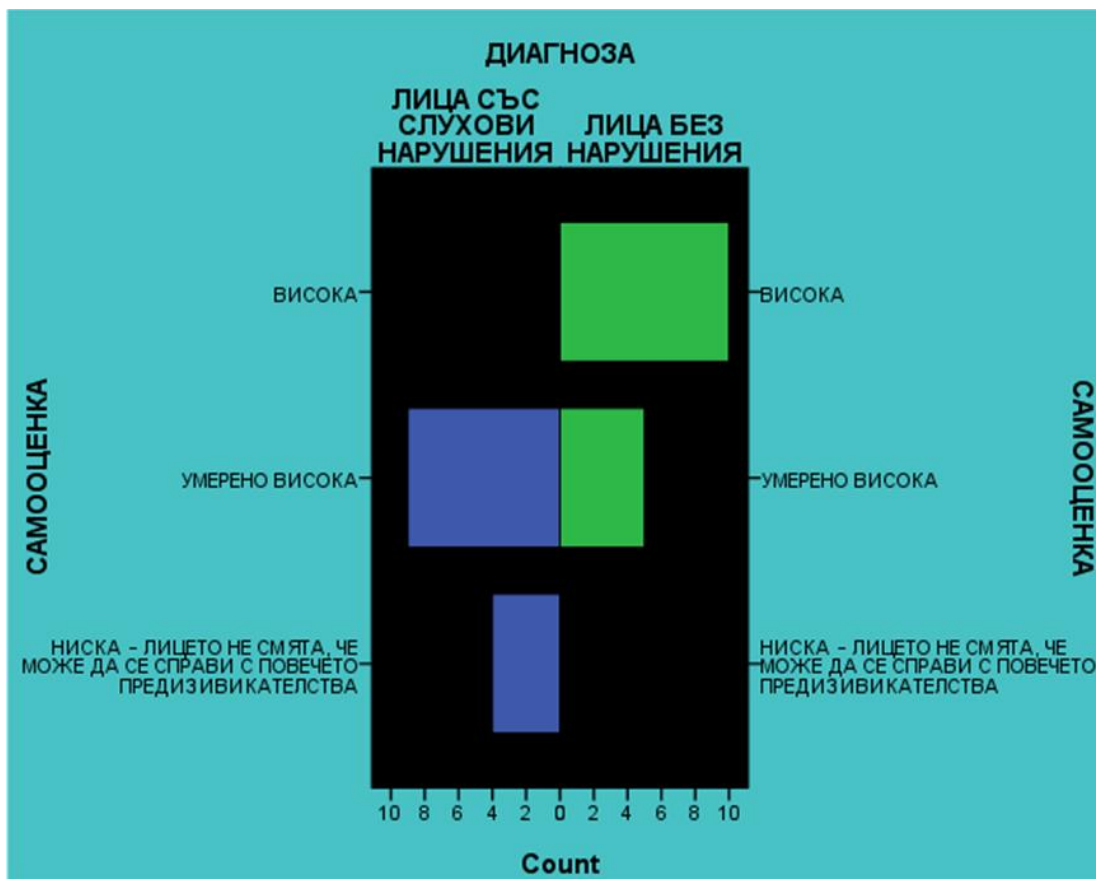
На таблица 1 е представена алфа на Кронбах в резултат на получените данни по показателите и величините, заложили в изследването.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,919	4

Таблица 1 Алфа на Кронбах на базата на стойностите на четирите показателя от изследването.

Стойността на коефициента е 0,919, което е изключително близо до 1 и това показва че са изследвани величини и показатели, между които съществува съгласуваност, както и че е налице валидност на резултатите и откритите закономерности и тенденции.

На фигура 1 е представено съотношение между изследваните групи по показателя самооценка.

Фигура 1. Съотношение на резултатите от изследваните групи лица по отношение на показателя *самооценка*.

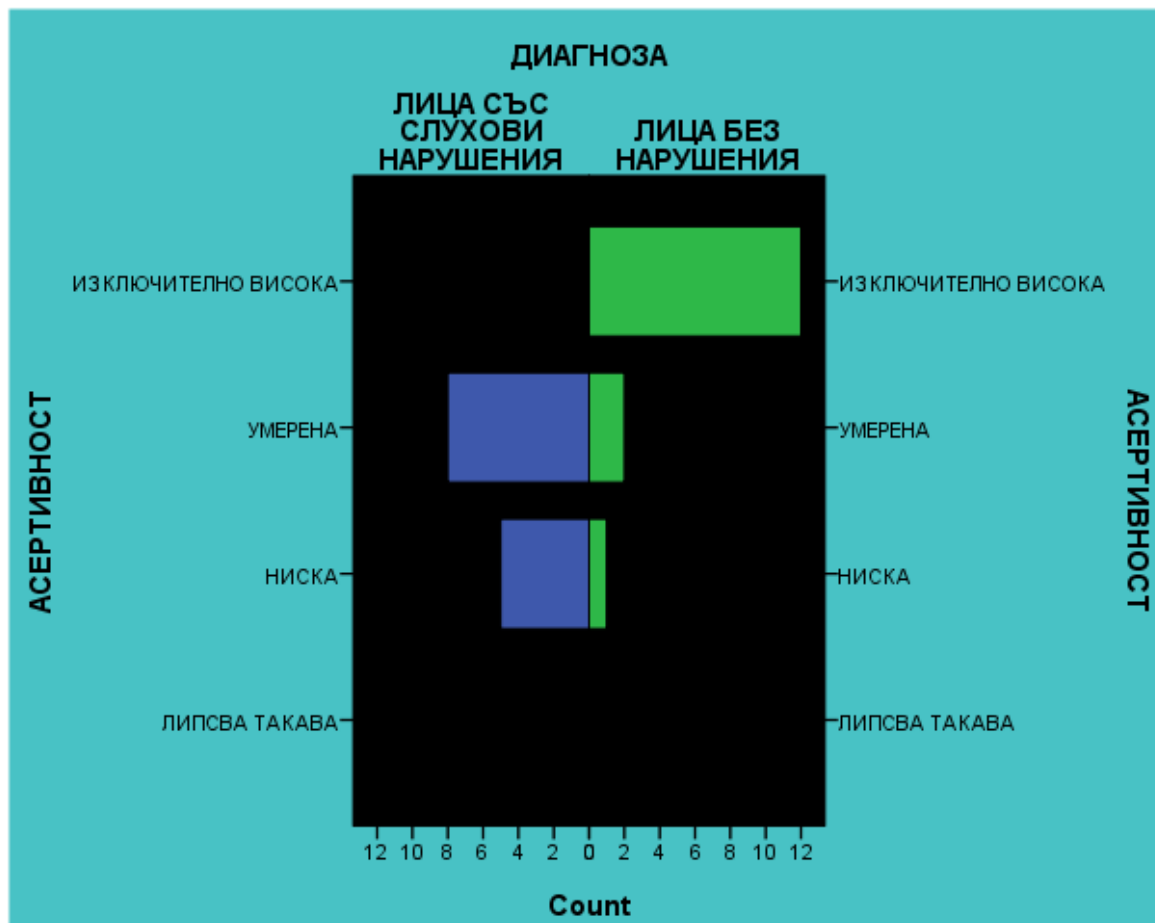
На таблица 2 е представена проверка за евентуални статистически значими различия между експерименталната група деца със слухови нарушения и контролната група от деца с типично развитие по отношение на показателя *самооценка*.

Таблица 2. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца на чрез ANOVA по отношение на показателя *самооценка*.

ANOVA					
САМООЦЕНКА					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	6,612	1	6,612	28,169	,000
Within Groups	6,103	26	,235		
Total	12,714	27			

На таблица 2 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя *самооценка*.

На фигура 2 е представено съотношение между изследваните групи по показателя *асертивност*.

Фигура 2. Съотношение на резултатите от изследваните групи лица по отношение на показателя *асертивност*.

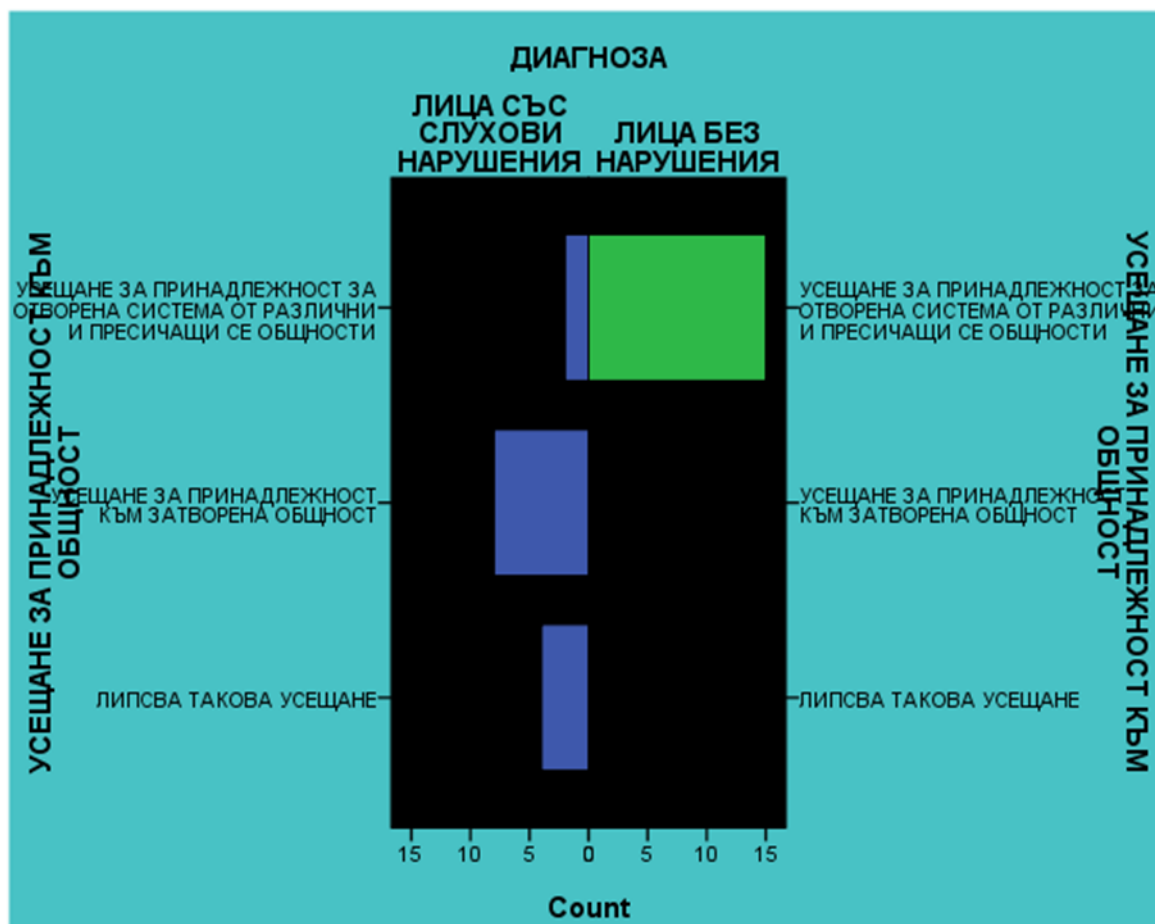
На таблица 3 е представена проверка за евентуални статистически значими различия между експерименталната група деца със слухови нарушения и контролната група от деца с типично развитие по отношение на показателя *асертивност*.

Таблица 3. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца на чрез ANOVA по отношение на показателя *асертивност*.

ANOVA					
АСЕРТИВНОСТ					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	8,704	1	8,704	28,252	,000
Within Groups	8,010	26	,308		
Total	16,714	27			

На таблица 3 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя *асертивност*.

На фигура 3 е представено съотношение между изследваните групи по показателя *усещане за принадлежност към общност*.

Фигура 3. Съотношение на резултатите от изследваните групи лица по отношение на показателя *усещане за принадлежност към общност*.

На таблица 4 е представена проверка за евентуални статистически значими различия между експерименталната група деца със слухови нарушения и контролната група от деца с типично развитие по отношение на показателя *усещане за принадлежност към общност*.

Таблица 4. Проверка за евентуални статистически значими различия между изследваните групи деца чрез ANOVA по отношение на показателя *усещане за принадлежност към общност*.

ANOVA					
УСЕЩАНЕ ЗА ПРИНАДЛЕЖНОСТ КЪМ ОБЩНОСТ					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	9,458	1	9,458	44,690	,000
Within Groups	5,714	27	,212		
Total	15,172	28			

На таблица 4 се вижда, че чрез ANOVA са доказани статистически значими различия между двете групи ($p\text{-value} = 0,000 < 0,05$) по отношение на показателя **усещане за принадлежност към общност**.

Резултатите от изследването потвърждават формулираните хипотези. При изследваните деца с увреден слух се наблюдава по-ниска самооценка в сравнение със самооценката на техни връстници, които нямат слухови нарушения, както и по-слабо изразена асертивност. Също така за децата с увреден слух е характерно усещане за принадлежност към затворена общност, докато за техните връстници без нарушения е характерно усещане за приобщеност към отворена система, включваща различни и пресичащи се общности.

Литература:

1. Буров, Ив. (2018) Въведение в невро-педагогическите основи на използване на съвременните информационни и компютърни технологии в обучението. Университетско издателство „Константин Преславски“
2. Bat-Chava, Y., 1993. Antecedents of self-esteem in deaf people: a meta-analytic review. *Rehabil. Psychol.* 38 (4), 221.
3. Crowe, T.V., 2020. Factors associated with help-seeking and self-efficacy among a sample of deaf adults. *J. Dev. Phys. Disabil.* 1–13.
4. Cuevas, S., Vang, C., Chen, R.K., Saladin, S.P., 2019. Determinants of self-efficacy among individuals who are hard-of-hearing. *J. Rehabil.* 85 (2), 37–46. https://scholarworks.utrgv.edu/rhc_fac/1/
5. Ellemers, N., Kortekaas, P., & Ouwerkerk, J. W. (1999). Self-categorisation, commitment to the group and group self-esteem as related but distinct aspects of social identity. *European Journal of Social Psychology*, 29(2–3), 371–389. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199903/05\)29:2/3<371::AID-EJSP932>3.0.CO;2-U](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199903/05)29:2/3<371::AID-EJSP932>3.0.CO;2-U)
6. Harter, S., 2006. Developmental and individual difference perspectives on self-esteem. In: Mroczek, D.K., Little, T.D. (Eds.), *Handbook of Personality Development*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, pp. 311–334. <https://psycnet.apa.org/record/2006-07023-016>.
7. Petkov, Pl. (2011). Some views on mechanisms of language application and its reference to particular disorders of children with developmental dysphasia. Сборник научни трудове от национална конференция с международно участие „40 години Шуменски университет 1971 – 2011.“ Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“
8. Rosenberg, M., 1965. Rosenberg self-esteem scale (RSE). Acceptance and commitment therapy. *Meas. Package* 61 (52), 18.
9. Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., Rosenberg, F., 1995. Global self-esteem and specific self-esteem: different concepts, different outcomes. *Am. Socio. Rev.* 141–156.
10. van Gent, T., Goedhart, A.W., Treffers, P.D.A., 2011. Self-concept and psychopathology in deaf adolescents: preliminary support for moderating effects of deafness-related characteristics and peer problems. *JCPP (J. Child Psychol. Psychiatry)* 52, 720–728.
11. van Gorp, S., 2001. Self-concept of deaf secondary school students in different educational settings. *J. Deaf Stud. Deaf Educ.* 6 (1), 54–69.

Росица Недева –
докторант към катедра „Социална и специална педагогика,
Педагогически факултет,
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

r.nedeva@shu.bg